

**Občanské sdružení Bonanza
Vendolí čp. 308, 569 14 Vendolí**

IČO 26673703

mobil: 608 218 847

e-mail: lenka.buchtova@svitavy.cz

Právo pro každý den jako efektivní projekt prevence kriminality

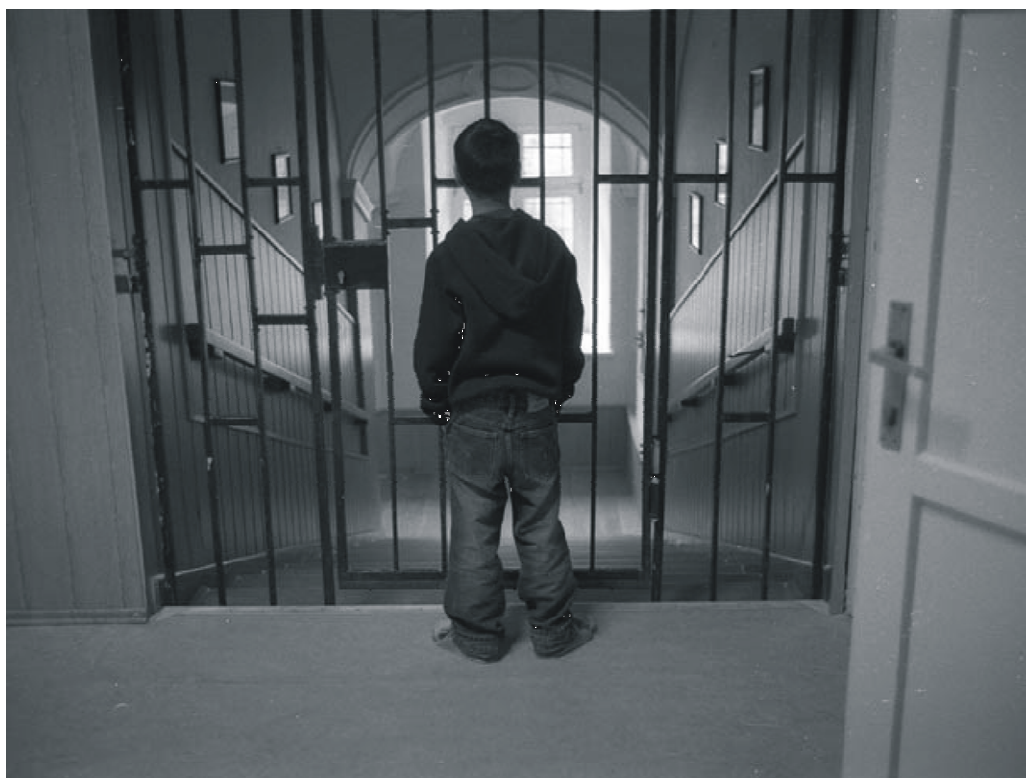

Foto: Jindřich Štreit

Zpracovali:

Mgr. Erich Stündl a Mgr. Lenka Buchtová

Svitavy

2009

Obsah:

1	ÚVODEM – CÍLE, ZÁMĚRY A STRUKTURA METODIKY	3
2	PREVENCE KRIMINALITY VE SVITAVÁCH	5
2.1	PROGRAM PRÁVO PRO KAŽDÝ DEN - STREET LAW	6
2.2	UČEBNICE „PRÁVO PRO KAŽDÉHO“	9
3	METODICKÁ ČÁST (JAK DOSTAT PROGRAM DO VAŠEHO MĚSTA?)	10
3.1	PROJEKT „PRÁVO PRO KAŽDÝ DEN“ VE SVITAVÁCH	10
3.2	PRÁVO PRO KAŽDÝ DEN V OBLASTI PRIMÁRNÍ PREVENCE	12
3.3	DOPORUČENÝ POSTUP PŘI REALIZACI PROJEKTU PRÁVO PRO KAŽDÝ DEN.....	13
3.3.1	<i>Právo pro každý den v oblasti primární prevence.....</i>	<i>14</i>
3.3.2	<i>Právo pro každý den v oblasti sekundární prevence .....</i>	<i>18</i>
3.3.3	<i>Právo na každý den v oblasti terciární prevence .....</i>	<i>20</i>
3.4	SOUTĚŽ „PRÁVO NA KAŽDÝ DEN“	21
4	ZÁVĚR.....	24
5	LITERATURA A ODKAZY:	25

1 Úvodem – cíle, záměry a struktura metodiky

Od roku 1998 pracujeme jako profesionálové v nejrůznějších funkcích v oblasti pomáhajících institucí. Náplň naší práce úzce souvisí s oblastí pomáhání, mimo jiné u cílové skupiny dětí a mládeže. Kromě profesionálního úhlu pohledu máme několikaletý kontakt s cílovou skupinou dětí a mládeže také prostřednictvím práce v neziskovém sektoru. Konkrétně se jedná o občanská sdružení Bonanza a Květná Zahrada. Tyto subjekty se věnují primární nebo sekundární prevenci u dětí a mládeže nebo specifickým intervenčním projektům, případně metodám nebo technikám práce s touto skupinou klientů. Vzděláním se pohybujeme ve spektru práva, sociální pedagogiky, psychologie, speciální pedagogiky až po etopedii. Lze tedy říci, že úhel našeho pohledu na problematiku prevence dětské delikvence a predelikvence je multidisciplinární, a tedy poměrně komplexní. Za dobu našeho profesního i občanského působení v předmětné oblasti jsme přímými aktéry mnoha přístupů, které oscilují mezi prevencí, terapií, kontrolou až po přístupy ryze represivní.

V roce 2009 jsme přivítali zapojení Pardubického kraje do programu prevence kriminality, jehož gestorem je Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR. Jsme přesvědčeni, že tento program je zárukou dlouhodobé a systematické práce v předmětné oblasti. Důkazem je Strategie prevence kriminality Pardubického kraje, na které jsme se aktivně podíleli. Na prioritu rozvoje právního vědomí a krizové intervence vyplývající z této strategie navazuje i nabídka typového projektu, který předkládáme k posouzení a případnému využití Pardubickému kraji.

Záměrem metodiky je využít zkušeností z aplikace předmětného projektu ve Svitavách, kde je realizován bez přestávky od roku 2000 a současně do něj promítnout i možnosti ve vztahu k preventivnímu působení v dalších městech a obcích Pardubického kraje. V rámci zpracování možného modelu přípravy a realizace programu „Právo na každý den“ na místní úrovni, se chceme v maximální možné míře soustředit především na praktickou pomoc, jak efektivně přistoupit k programu a naplňovat jeho prostřednictvím cíle v oblasti primární a sekundární prevence.

Program „**Právo na každý den**“¹ je pro nás příležitostí, jak oslovit především děti a mládež, jejichž kontakt s právními znalostmi, ale především dovednostmi, je v tradičních

---

¹ Název programu je v textu metodického materiálu i v přílohách, na které se odkazuje např. formou hypertextových odkazů, uváděn pod různými názvy. Nejčastěji jako „Právo pro každý den“, „Právo na každý den“ nebo „Právo pro každého“. Upozorňujeme, že v této souvislosti se jedná o tentýž program vycházející z aktivit společnosti Partners Czech. Změny v názvech, vztahující se k osobě nebo situaci prošly určitým „historickým“ vývojem. Vzhledem k citacím z textů jednotlivých subjektů jsme nechtěli tyto názvy jakkoliv měnit. Současně uznáváme, že pro účely metodiky by byl ideální název pouze jeden.

(školních) modelech výuky práva pouze velmi omezený. Předměty jako občanská výchova nebo základy společenských věd, ve kterých se žáci a studenti setkávají se základy právního vědomí, jsou v některých školách na okraji zájmu. Nezřídka je vyučují neaprobovaní nebo dokonce nekvalifikovaní učitelé. Záměrem naší nabídky je přispět k celkovému posílení významu těchto předmětů, kde se s právními dovednostmi žáci a studenti setkávají tak, aby odpovídaly postavení, které právo sehrává v současném životě naší společnosti. Za dobu téměř 10 let jsme se již přesvědčili, že školy nebo školská zařízení jsou připravena velmi dobře spolupracovat na realizaci programu „Právo na každý den“ podle metodiky, kterou předkládáme. Město Svitavy prostřednictvím programu spolupracuje s více než 15 školami v regionu Svitavska. Spolupráce mimo jiné přináší nutnost změnit tradiční model vyučování do tzv. projektového modelu, který není ohraničen jednou vyučovací hodinou. Námi používané a doporučované metody a techniky práce s žáky a studenty vyžadují větší časový prostor. Avšak i tyto modely přípravy, které se postupně v řadě škol využívají v souvislosti s výukou dalších předmětů, nemusí být pro školy zásadní překážkou.

Cílem našeho způsobu přípravy není inteligentní žáky a studenty naučit právním znalostem ještě lépe, ale především oslovit skupinu dětí méně úspěšných, neúspěšných nebo v rámci sekundární prevence děti s projevy predelikventního chování. **Cílem není znalost, ale dovednost.** Vycházíme z tvrzení, že není důležité, které dítě ví, co se smí nebo má a co ne, například, že starší osobu by mělo nechat v autobuse nebo tramvaji sednout, ale důležité je, které tak skutečně učiní. Znalost je sice základem dovednosti, ale teprve dovednost je klíčem k životu ve společnosti. Z těchto důvodů bude návrh metodiky směřován zejména k uplatňování metod zvyšování právních dovedností prostřednictvím modelových situací s uplatňováním metod příkladu, emocionální výchovy, práce se skupinou, hraní rolí, metody cvičení (výcviku) apod. Záměrem je navázat na osvědčený model programu realizovaný společností Partners Czech, rozpracovat model do konkrétních podmínek měst Pardubického kraje, včetně návrhu organizace soutěží zaměřených na ověřování efektivity programu. V této souvislosti je cílem navrhnout takový způsob ověřování efektivity, který bude zaměřen na dovednost, nikoliv pouze znalost.

V této souvislosti předkládáme metodiku, jak v městě XY v Pardubickém kraji realizovat program Právo na každý den. Jsme však přesvědčeni, že uvedený program by měl být součástí širšího rámce preventivního působení v daném městě. Předmětný program považujeme za vhodné zahájení nebo pokračování preventivního působení a věříme, že jeho případná úspěšná realizace stabilizuje na místní úrovni prevenci jako jednu ze základních činností, na kterou se bude oblast samosprávy zaměřovat v oblastech jako je bezpečnost nebo

sociální problematika. Z těchto důvodů předkládáme v další části krátké představení zasazení projektu do celkového rámce preventivního působení ve Svitavách. Věříme, že se nám na něm podaří demonstrovat nejen důvody našeho vlastního postupu, ale především, že se nám podaří vytvořit určitý inspirativní obecný model, kterým je možné se vydat. Pokusíme se využít nejen úspěchů, ale nebudeme se vyhýbat ani poukázání na naše chyby nebo nedostatky.

2 Prevence kriminality ve Svitavách

V souvislosti s přípravou modelu programu Právo na každý den je vhodné seznámit čtenáře s historickými okolnostmi vzniku předmětného programu prevence ve Svitavách. Bez něho není možné získat přesnou představu o jeho celkovém významu. Věříme, že tato část nebude pro čtenáře nikterak nudná, pokud ano, je možné přejít ihned k bodu 2. Pokud se tak stane, věříme, že téma jej natolik zaujme, že se k úvodu znovu vrátí...

Při Městském úřadě ve Svitavách pracuje od roku 1998 Komise pro prevenci kriminality (1) (dále jen KPPK), která je poradním orgánem Rady města Svitavy v oblasti bezpečnosti a prevence kriminality na území města a od roku 2003 také správního obvodu Svitavy. Členy komise jsou čelní představitelé vedení města, justice, Policie ČR, Městské policie ve Svitavách, Městského úřadu ve Svitavách, zástupce výchovných poradců základních a středních škol, ředitelé základních a středních škol ve městě. Pravidelně jsou také na jednání KPPK zváni další odborníci na problematiku prevence, práva, bezpečnosti, sociální patologie, využití volného času dětí a mládeže apod. KPPK má od roku 1998 za sebou řadu úspěšných a celostátně oceňovaných projektů a programů, realizovaných ve spolupráci s řadou orgánů státní správy i samosprávy nebo s institucemi z tzv. nestátního sektoru (občanskými sdruženími, obecně prospěšnými společnostmi, nadacemi, zájmovými uskupeními občanů apod.). Detailní informace lze získat na webových stránkách města Svitavy pod odkazem - programy a projekty: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/index.php>.

Jedním z programů realizovaných KPPK od roku 2000 je program „**Právo na každý den**“ (více v kapitole 1.2). Hlavním impulsem pro jeho každoroční přípravu se stal program "Street Law" (**Právo pro každý den**), do kterého se město Svitavy v roce 1999 zapojilo prostřednictvím seminářů organizovaných Odborem prevence kriminality ministerstva vnitra ČR (dále jen OPK MV ČR). Garantem tohoto programu v České republice je nevládní nezisková organizace Partners Czech, o. p. s. (2), která působí více než deset let v oblasti

vzdělávacích programů pro nejrůznější skupiny osob, především pro učitele, příslušníky minorit, úředníky, policisty a neziskové organizace.

2.1 Program Právo pro každý den - Street Law

Projekt nazvaný Street Law (3) vznikl ve Spojených státech, poprvé byl vyučován v 70. letech ve vybraných středních školách v Columbii. Instruktory byli studenti práv z Georgetown University Law Center. Projekt se postupně rozšířil jako alternativní předmět do všech státních středních škol ve Washingtonu. První ucelená učebnice byla vydána v roce 1974 speciálně pro District of Columbia. Vznikla jako výsledek revizí dřívějších textů, důležitou úlohu sehrála hodnocení a připomínky žáků, učitelů a studentů práv. V současné době je projekt realizován ve více než 30 zemích světa všech kontinentů, včetně zemí střední Evropy. V České republice je program zaváděn od roku 1998.

Právo pro každý den je interaktivní vzdělávací program o zákonech, demokracii a lidských právech. Díky aktivnímu zapojení všech studentů rozvíjí nejen právní znalosti, ale zejména praktické dovednosti, jež jsou potřebné v osobním i profesionálním životě - řešení konfliktů, kritické myšlení, srozumitelný projev, samostatnost a schopnost nahlížet na problémy z více úhlů. Studenti o problémech diskutují, věnují se aktuálním společenským otázkám, učí se řešit spory a účastní se simulovaných soudních líčení a debatic soudů - jakýchsi „her na soud“. Sledují ale i reálné soudní případy, navštěvují soudní líčení a setkávají se s pracovníky justice, policie, probačními úředníky i pracovníky v oblasti sociálně právní ochrany dětí a mládeže. Metodika programu je interaktivní, studenti se na výuce sami aktivně podílejí. Učitelé programu pracují společně s právníky, studenty práv, soudci, policií, policejními komisaři (vyšetřovateli) pro kriminalitu mládeže, zákonodárci a dalšími odborníky z veřejnosti. Na základě těchto programů a zkušeností s jejich výukou vznikla učebnice Právo pro každého (4), která poprvé vyšla na konci roku 2001 (více v kapitole 1.2). Obsahuje nejen teoretické právní znalosti, ale i metodiku pro učitele a praktické pracovní listy pro žáky a studenty. V řadě modelových nácviků se objevují nejlépe vyzkoušené postupy řešení pro různé situace mezilidských vztahů.

V současné době jsou v rámci projektu Právo pro každý den realizovány ze strany Partners Czech následující aktivity:

- **školení pro učitele**
- **školení pro studenty pedagogických fakult**
- **školení pro studenty právnických fakult**
- **resocializační program pro mladistvé prvopachatele**

- spolupráce s Člověkem v tísní na projektu VARIANTY II.
- prodej učebnice Právo pro každý den
- prodej učebnice Právo v prostředí ústavní výchovy

Metodika programu „Právo pro každý den“

Program Právo pro každý den využívá celou řadu interaktivních metod. Mezi hlavní metody patří:

Modelové situace

- Modelové situace jsou zaměřeny na postupné seznámení studentů s konkrétními zákony, které se týkají probíraného tématu. Jejich záměrem je pomoci studentům aplikovat právní teorii v reálných životních situacích. Důležité je napomoci studentům rozvíjet jejich vlastní myšlení a originální způsoby řešení konfliktů.
- Modelové situace se vyskytují v mnoha formách, např. **modelování soudního líčení** (5), simulování situací popisujících určitý konflikt, sporné téma, skutečné situace převzaté ze života, novin a časopisů, knih či jiných zdrojů.
- Modelové situace vyžadují od studentů analýzu konkrétního problému a hledání jeho vhodných řešení.

Práce v malých skupinách

- Základní charakteristikou kvalitního programu zaměřeného na výuku práva je důraz na aktivní zapojení studentů do výuky. Jednou z nejlepších cest je práce s celou třídou rozdělenou do malých skupin.
- Studenti mají v malých skupinách větší možnost aktivního zapojení, mohou si vyzkoušet vůdčí role (např. řídit diskusi či prezentovat názor skupiny celé třídě), mohou si navzájem předávat znalosti a zkušenosti a naučit se oceňovat a respektovat rozdílné názory.

Hraní rolí

- Hraní rolí dává studentům možnost osvojit si způsoby chování potřebné pro různé reálné situace.
- Studenti se snaží vžít do role jiné osoby a reagovat na konkrétní situaci.
- Jako zadání slouží situace s otevřeným koncem, úkolem studentů je učinit rozhodnutí, vyřešit konflikt a sehrát dokončení celého příběhu.

- Účelem je rozvíjet empatii a porozumění druhým. Pomocí hraní role jiné osoby je možné lépe poznat, co si jiní lidé myslí, co cítí.
- Je užitečné pro rozvoj kritického myšlení, uváženého rozhodování a asertivních dovedností.

Zapojení odborníků

- Pro úspěšný průběh projektu je důležité zapojit do výuky motivované odborníky z oblasti práva, policie, státní správy, mimosoudního řešení konfliktů a dalších oblastí.
- Odborníci mohou působit jako poradci při probírání konkrétních témat, buď mohou být přítomni přímo ve třídě nebo být učitelům nápomocni jako konzultanti.
- Velmi ilustrativní jsou návštěvy celé třídy přímo při soudním líčení, na policejních stanicích, při jednáních na úřadech, atd.

Nový náhled na zákony

- Jedním z nejdůležitějších výstupů programu je povzbuzení studentů ke kritickému posuzování jednotlivých problémů a uvědomění si významu práva v každodenním životě. Na tomto základě si pak mohou vytvořit svůj vlastní názor na danou problematiku.
- Stěžejní je naučit studenty základním dovednostem komunikace, uvědomění si vlastní odpovědnosti a možných důsledků některých činů, a získat základní informace o právním systému v ČR.
- Nový způsob myšlení zlepší schopnost studentů řešit konflikty a dělat rozhodnutí, rozvíjí jejich argumentační dovednosti a povzbudí je k vytvoření konzistentních názorů.

Simulovaná soudní líčení

- Představují fiktivní soudní proces týkající se skutečných historických událostí, aktuálních společenských témat nebo zcela smyšlených případů. Simulovaná soudní líčení mohou nabývat různých forem v závislosti na charakteru probíraného případu a na konkrétních podmínkách ve třídě.
- Simulovaná soudní líčení poskytují studentům znalosti o fungování právního systému, o soudních procedurách a o rolích jednotlivých aktérů u soudu. Naučí žáky klást správně otázky, kriticky uvažovat, vystupovat jako "obhájce", rozlišit jednotlivé role u soudního procesu, případně jim umožní kontakt s pozvanými odborníky z praxe.

Mimosoudní metody řešení konfliktů

- Alternativní metody řešení konfliktů jsou nedílnou součástí projektu "Právo pro každý den". V rámci výuky je možné seznámit se s řešením konfliktů metodou vyjednávání, smířčího řízení, mediace (za přítomnosti třetí, neutrální strany), a osvojit si techniky metody správného vyjadřování a naslouchání.
- Studenti se naučí rozlišovat, v jakých případech je mimosoudní vyjednávání možné, a ve kterých případech musí rozhodnout soud.

2.2 Učebnice „Právo pro každého“

V prosinci 2001 vydal Partners Czech učebnici "Právo pro každého", kterou schválilo MŠMT č. j. 20 343/2002-22 dne 28. dubna 2002 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vyučovací předmět občanská výchova, pro střední školy pro vyučovací předměty občanská výchova a základy společenských věd s dobou platnosti šesti let.“ Postupně byla akreditace příslušné učebnice prodloužena a je v platnosti i v současnosti. Dříve byla distribuována jako písemný materiál, nyní na CD nosičích.

Obsah učebnice

Kniha je rozdělena do 6 kapitol, z nichž každá čerpá z jedné oblasti práva. V úvodu naleznete metodickou část, která je určená učitelům a lektorům. Mají možnost se zde velmi stručně seznámit s metodami tzv. interaktivní výuky.

Každá kapitola je dělena na lekce (6). V knize je celkem 46 lekcí. Délka jednotlivých lekcí se pohybuje od jedné do více vyučovacích hodin ve škole (po 45 minutách). Učitel má v každé lekci k dispozici řadu cvičení a je jen na něm, která z nich použije. V knize jsou výklady vybraných ustanovení zákonů, které byly zjednodušeny tak, aby byly bez obtíží pochopitelné i pro osoby bez hlubšího právního vzdělání.

Struktura lekcí

Každá lekce má 2 části: listy pro učitele a pracovní listy pro studenty. Listy pro učitele obsahují návod, jak dané téma zadávat, najdete zde i správné odpovědi na kladené otázky a další doplňující informace. Pracovní listy pro studenty se liší v mnoha směrech.

Významnou částí každé lekce je příběh zachycující problematickou situaci. Drtivá většina příběhů je přepsána přímo ze života tak, jak se staly mladým lidem. Hlavním cílem

lekce je vtáhnout mladé lidi co nejvíce do příběhu. Na základě práce s příběhem se studenti učí nejen přímo aplikovat uvedené právní informace na vyřešení zápletky, ale mají možnost diskutovat v pracovních skupinách a později společně s učitelem i o dalších souvislostech, které se týkají příběhu. Tak se dovídají nejen názory okolí, ale naučí se zaujímat stanovisko k problémům, o kterých třeba sami ani nepřemýšleli, učí se argumentovat vhodným způsobem, naslouchat druhým, respektovat jiné názory i hledat společná řešení.

Součástí projektu jsou také pravidelné aktualizace učebnice na webových stránkách Partners Czech v souvislosti s úpravami právních předpisů v jednotlivých oblastech.

3 Metodická část (jak dostat program do Vašeho města?)

Častou slabinou řady metodických materiálů je jejich zdlouhavost a nekonkrétnost. V následujícím textu se proto pokusíme o opak. Z vlastních zkušeností se domníváme, že lidé se nejlépe učí pomocí metody příkladu. „Verba movent, exempla trahunt“ (slova pohnou, příklady táhnou). Každý příklad však může mít povahu kladnou, nebo zápornou. U programů jako tento jsou bohužel klady a zápory - obdobně jako u dalších preventivních projektů - vyhodnotitelné pouze velmi obtížně a s velkým časovým odstupem. Pokusili jsme se s kolegy i o jisté výzkumy, jejichž cílem bylo zhodnotit program z hlediska jeho úspěšnosti v jednotlivých městech. Mohli bychom Vám nyní nabídnout výsledky svědčící v jeho jednoznačný prospěch. Bohužel se domníváme, že v našich výzkumech dovedeme testovat pouze znalosti, nikoliv dovednosti. Dopad programu do chování a jednání jeho aktérů se projeví až v jejich životě. Kromě toho je zřejmé, že úspěch nebo klad v očích jednoho může být v očích jiných běžným výsledkem, nebo dokonce neúspěchem. Proto se v úvodu této kapitoly opět pokusíme o „pravdivé“ převyprávění našeho vlastního postupu a ponecháme na vás, co budete pro sebe považovat za prospěšné a co nikoliv.

3.1 Projekt „Právo na každý den“ ve Svitavách

V roce 1999 začala KPPK Svitavy z iniciativy okresního státního zástupce Mgr. Jiřího Horníčka připravovat samostatně program spolupráce komise při výuce práva na svitavských základních a středních školách. Bezprostředně po semináři připraveném OPK MV ČR se komise rozhodla realizovat celý program podle již zmiňované metodiky v rámci programu Street Law. Ve spolupráci s jednotlivými členy ustanovila **pracovní skupinu**, která připravila

následující opatření (uvedeno v časové posloupnosti tak, jak byly jednotlivé kroky realizovány):

1. Proškolila v metodice Street Law část členů KPPK. Především se jednalo o členy komise bez vysokoškolského vzdělání právního zaměření, jejichž úkolem bylo zajistit zejména administrativní stránku a seznámení škol s cíli a záměry projektu (**realizováno 5/2000**).
2. Vytvořila rozsáhlou nabídku přednášek a vzdělávacích akcí zaměřených na oblast posilování právního vědomí pro žáky svitavských škol (v současnosti na: http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/index.php?sk=vl_nab). Do projektu komise zapojila více než dvě desítky státních zástupců, soudců, vyšetřovatelů a policistů. Součástí programu byly také návštěvy předem vybraných soudních líčení nebo rozbor konkrétních případů. Tento způsob práce se osvědčil a byl využit i v dalších letech (**realizováno 9/2000**).
3. Připravila I. ročník celoměstské soutěže pod názvem „**Právo na každý den**“. V souvislosti s přípravou soutěže současně připravila portfolio otázek pro jednotlivá školní kola. Otázky byly vybírány nejprve z učebnic občanské nauky. V této době ještě nebyla vydána shora uvedená publikace (**realizováno 9/2000 – 11/2000**). Vlastní, dále využívaná publikace, vznikla v roce 2001 (viz kapitola 2). Uvedená soutěž je od roku 2000 připravována každoročně pod záštitou KPPK a města Svitavy. Je připravována pro čtyřčlenná družstva žáků 9. ročníků základních škol a studenty III. ročníků středních škol a učilišť. V porotě zasedají přímo členové KPPK, pracovníci justice, policie a MěÚ Svitavy nebo členové širší pracovní skupiny. Každoroční organizace soutěže však není hlavním cílem KPPK. Tímto cílem jsou dovednosti žáků a studentů.
4. KPPK Svitavy připravila v letech 2003 a 2004 ve spolupráci s MěÚ Litomyšl a Partners Czech dvoudenní **semináře pro pedagogické pracovníky** (9) z obou měst. V rámci semináře bylo v metodice proškoleny celkem 38 pedagogických pracovníků (18 ze Svitav a zbytek z Litomyšle a okolních obcí). KPPK Svitavy tak získala na každé úplné základní a na všech středních školách a učilištích ve městě zástupce, tzv. garanta programu i navazující soutěže, který úzce spolupracoval při zajištění metodického vedení učitelů každé školy a současně připravoval s vedením své školy průběh školního kola soutěže a následně přípravu na celoměstské kolo soutěže. Současně tento garant komunikuje s jednotlivými členy KPPK nebo se členy širší pracovní skupiny, a v rámci programu s nimi spolupracuje na konkrétních akcích, které jsou součástí programu „Právo pro každý den“.

5. Dalším z dílčích cílů KPPK Svitavy v této oblasti je rozšíření programu do dalších měst. V souvislosti s naplňováním tohoto cíle byl program ve spolupráci s Partners Czech a Probační a mediační službou ČR v Pardubickém kraji představen předsedům okresních soudů a ředitelům okresních ředitelství Policie ČR Správy východočeského kraje. Prezentací projektu získala KPPK mnoho významných partnerů. Jedním z nich je také Městská policie Pardubice a Městská policie Hlinsko, které realizují nejen obdobný projekt v Pardubicích, ale v roce 2005 a 2006 uspořádaly I. a II. ročník stejnojmenné soutěže v rámci Pardubického kraje. V roce 2007 se již krajská soutěž z Hlinska rozšířila i do dalších měst. Dohodou mezi organizátory bylo stanoveno, že každé příští krajské kolo proběhne vždy ve městě, jehož družstvo v soutěži v předchozím roce zvítězilo. Záměrem KPPK je však nejen účast na této soutěži, ale především rozvoj projektu do měst bývalého okresu Svitavy. I tento záměr se postupně daří naplňovat. V roce 2005 - 2008 se soutěže ve Svitavách účastnila i družstva ze škol z několika okolních obcí správního obvodu Svitavy (Březová nad Svitavou, Hradec nad Svitavou a Vitějoves).

Dalším záměrem projektu bude získat potřebné argumenty pro rozhodování tzv. trojkových měst okresu Svitavy, a tím rozšíření programu do dalších obcí bývalého okresu Svitavy (Poličky a Moravské Třebové). V Litomyšli má program obdobnou podobu jako ve Svitavách. Vyvrcholením těchto snah na regionální úrovni by pak mohla být stejnojmenná soutěž nejlepších družstev ze základních a středních škol bývalého okresu Svitavy.

3.2 Právo pro každý den v oblasti primární prevence

V předchozí kapitole představený postup KPPK je možné nejen významně zefektivnit, ale také jej přizpůsobit aktuálním podmínkám a změnám v předmětné oblasti nebo se do něj pokusit promítnout i některé (nám známé) zkušenosti našich kolegů z okolních měst. Výsledkem by měl být metodický postup. O něj se následně pokusíme. Upozorňujeme však, že jeho platnost je časově omezena, na v současnosti známé podmínky. Jejich případná změna může změnit i námi doporučené postupy.

Program „Právo pro každý den“ lze podle nás realizovat ve všech oblastech prevence, tedy jako součást prevence primární, sekundární i terciární. Je však zřejmé, že jeho efektivita bude v těchto oblastech rozdílná. Domníváme se, že výrazně nejvyšší je v oblasti primární prevence. Důvodem je nejen množství účastníků, ale především skutečný **preventivní** dopad do jejich možného každodenního chování a jednání.

3.3 Doporučený postup při realizaci projektu Právo pro každý den

Níže popsaný postup je charakteristický zejména určitými uzlovými body, které jsou podle našeho názoru klíčové. S jistou nadsázkou je možné označit je za cíle. Členění cílů je používáno různé, pro následující postup nejlépe vyhovuje členění na cíle strategické, taktické a operativní. Strategickými cíli lze nazvat, s ohledem na naše záměry, předpoklady pro realizaci projektu. Jsou nezbytné především z dlouhodobého pohledu ve vztahu k celkové efektivitě a udržitelnosti projektu, který by podle nás, ač je projektem velmi důležitým, měl sloužit jako jeden článek v mozaice preventivních aktivit na místní úrovni. Připouštíme však situaci, že význam projektu je takového rozsahu, že existuje možnost (dokonce vzhledem k současným okolnostem velmi reálná), že se z dlíčího projektu Právo pro každý den vytvoří následně v dané obci (městě) komplexní nebo alespoň komplexnější preventivní program. Tím by v praxi připadala v úvahu možnost předřazení vlastní realizace jako tzv. taktického cíle rozhodnutí vedeného snahou vytvářet komplexní program v dané obci a postupovat tedy pomocí tzv. cílů strategických. Je totiž zřejmé, že na dlíčím projektu tohoto typu si zástupci rady samospráv mohou ověřit některá (někdy poněkud abstraktní) doporučení, směřující k celkovému preventivnímu působení na místní úrovni.

Pokusíme se jednotlivé kroky, které záměrně nečíslujeme, krátce popsat. Postup, který volíme, je však důležité promítnout na tzv. časovou osu, jejíž popis by však byl zdlouhavý. Proto se jej následně pokusíme začlenit do schématu, které bude stručným výtahem níže uvedeného textu.

Předpoklady pro realizaci (cíle strategické²)

Přijmout rozhodnutí o zapojení obce do programu prevence kriminality

- V praxi to znamená podle OPK MV ČR zřízení komise pro prevenci kriminality. Zřízení komise znamená přijetí příslušného usnesení zastupitelstva. Někdy bývají tyto komise označovány také jako bezpečnostní, což není zcela na závadu, pokud do nich nejsou zařazováni pouze zástupci tzv. represivních složek. Akcent na preventivní působení by měl být v komisi zastoupen minimálně stejným počtem pracovníků tzv. pomáhajících profesí. Následuje určení odpovědné osoby – obvykle koordinátora (manažera) prevence kriminality. Výhodné je, pokud je současně předsedou komise pro prevenci kriminality. Ve větších obcích je to stále častěji pracovník příslušného městského úřadu. Jeho zařazení i náplň práce (možnost věnovat se skutečně preventivnímu působení) je různá. Výhodou se nám jeví, pokud je zařazen mimo strukturu jednotlivých odborů a spadá přímo pod

---

² Označení cílů termíny z managementu je pouze orientační. V tomto ohledu přicházejí do úvahy i jiné způsoby členění cílů (např. dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé). V ideálním případě by se však jednalo spíše o jejich kombinaci.

tajemníka příslušného úřadu nebo vedení města. Časté je také jeho zařazení v rámci sociálních odborů, což považujeme za situaci výhodnější, než je zařazení např. pod obecní policií, které je také velmi časté. Nevýhodou je pak příklon takových pracovníků spíše k oblasti tzv. situační prevence a celkovému vnímání prevence spíše z pozic represivního orgánu, který má sice v komisi značnou důležitost, ale oblast tzv. sociální prevence tím bývá poněkud ochuzena.

Přijmout strategii Pardubického kraje v oblasti prevence kriminality

- V praxi to znamená přijetí koncepce, která vznikla na základě podrobné analýzy mapující nejen problematické oblasti, ale i možnosti Pardubického kraje a jeho regionů. Kromě jiného úzce souvisí s možnostmi předkládání konkrétních preventivních projektů a čerpání finančních prostředků na podporu jejich realizace.

Vybrat Program právo pro každý den jako projekt prevence kriminality dané obce (města)

- V praxi předpokládá rozhodnutí o realizaci přijaté koncepce, která vznikla na základě podrobné analýzy mapující nejen problematické oblasti a možnosti Pardubického kraje a jeho regionů, a která kromě jiného úzce souvisí s možnostmi předkládání konkrétních preventivních projektů a čerpání finančních prostředků na podporu jejich realizace.
- Nezbytnou součástí je vyčlenění finančních prostředků na realizaci projektu. Jejich konkrétní výše souvisí s velikostí obce a rozsahem projektu.

Vlastní realizace (cíle taktické)

Ustanovit pracovní skupinu pro přípravu projektu Právo pro každý den

- V praxi to znamená vybrat osoby, které se budou přímo podílet na přípravě projektu. Na této skupině pak spočívá veškerá odpovědnost za úspěch i neúspěch realizace. Personální sestavení skupiny je zřejmé. Měli by to být zástupci organizací, které se profesně zabývají zejména právem a výchovou. Výhodné je tedy zařazení strážníků, policistů, pracovníků justice (soudců, státních zástupců, probačních úředníků apod.). Z výchovných pracovníků jsou to zejména metodici prevence. Základními předpoklady jsou jejich motivace a podmínky v rámci jejich organizací (postoj řídicích pracovníků).

Prostudovat metodiku programu Právo pro každého

- V praxi znamená absolvovat alespoň dvoudenní, v ideálním případě i vícedenní proškolení v metodice přímo u Partners Czech jako hlavního realizátora a metodika programu v ČR. V ideálním případě je výhodou absolvovat proškolení jako celá skupina. Minimálně doporučujeme alespoň dva zástupce pracovní skupiny.

Rozhodnout o rozsahu a směřování programu

- V praxi znamená toto rozhodnutí zejména určení oblasti směřování programu, tedy zda se bude věnovat pouze primární prevenci nebo bude zasahovat ihned nebo později do prevence sekundární či terciální. Vyplývá to z místních podmínek, cílů dané obce, ale také motivace týmu.

3.3.1 Právo pro každý den v oblasti primární prevence

Doporučené postupy (cíle operativní)

Seznámit s programem vedení jednotlivých škol v obci (městě)

- V praxi to znamená například využít některé z porad ředitelů škol a představit jim vlastní program (cíle, záměry, rozsah, způsob realizace, časový harmonogram, způsob vyhodnocování apod.). V tomto ohledu je výhodou, pokud se před řediteli za program postaví některá z autorit (člen vedení obce, čelní pracovník justice apod.).

Vytvořit skupinu pedagogických pracovníků, tzv. garantů programu na jednotlivých školách v obci

- V praxi to znamená po dohodě s řediteli škol vybrat učitele (obvykle vyučující předmětů občanská výchova, základy společenských věd apod.), kteří budou spolupracovat při realizaci programu. Zásadní je především jejich osobní motivace. Nezbytnou podmínkou je postup v souladu s metodikou Právo pro každý den. Tento pedagog se tak stává tzv. garantem programu na dané škole.

Proškolit v metodice guaranty z jednotlivých škol

- V praxi znamená absolvovat alespoň dvoudenní, v ideálním případě i vícedenní proškolení v metodice přímo u Partners Czech jako hlavního realizátora programu v ČR. Z vlastních zkušeností potvrzujeme, že je výhodou, pokud se proškolení v metodice odehrává přímo v dané obci pro všechny učitele (garanty programu³) z jednotlivých škol současně s tím, že jej organizuje přímo pracovní skupina, jejíž zástupci jsou přítomni po celou dobu proškolení, organizovaného ve spolupráci s Partners Czech obvykle formou ukázek modelových lekcí v rámci tzv. výcvikového semináře. Společně prožité situace sbližují členy všech profesních skupin a navázané osobní kontakty jsou hlavním předpokladem pro budoucí úspěšnou realizaci programu s žáky a studenty. Pro zajímavost uvádíme odkazy na tiskovou zprávu z některých z obdobných společných akcí: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/index.php?ad=../aktuality06/zpravy/20094130950&st=1&sk=index-po&poc=1>; U menších obcí doporučujeme spojit síly a uspořádat školení pro více obcí současně. Finanční prostředky na podobný projekt lze získat formou grantu prostřednictvím Pardubického kraje. Jako příklad tohoto postupu uvádíme odkaz na společný projekt měst Litomyšl a Svitavy <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2003.htm> (níže v textu).

Spolupracovat s guaranty programu na jednotlivých školách

- Vytvořit pro učitele – guaranty programu na jednotlivých školách, kontakty na jednotlivé členy pracovní skupiny nebo další odborníky z oblasti práva, kteří se mohou účastnit práce na školách jako spolupracovníci pedagoga v roli odborného poradce nebo jako konkrétního pomocníka při realizaci jednotlivých lekcí. Za tímto účelem je vhodné předem sestavit adresář těchto pracovníků s kontakty. V ideálním případě (pokud je dostatek těchto profesionálů) si mohou přímo určit jednotlivé oblasti práva, které jsou jim blízké např. profesní specializací. V tomto ohledu doporučujeme členění na právo (trestní, přestupkové, rodinné, občanské, pracovní apod.). Pro inspiraci uvádíme odkaz: http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/index.php?sk=vl_nab

---

³ Garantem programu může být například školní metodik prevence nebo učitel občanské nauky nebo základů společenských věd. Základem je jeho osobní motivace a chuť pro využití předmětné metodiky a programu.

Zahájit praktickou realizaci programu na jednotlivých školách

- V praxi to znamená zejména v maximální možné míře využívat metodiku programu na jednotlivých zapojených školách. Na mnoha místech to může znamenat poměrně zásadní změnu způsobu výuky práva u žáků nebo studentů. Ideální je forma tzv. projektového vyučování, kdy probíhají konkrétní lekce ve dvou nebo více spojených hodinách. Konkrétní podoba však závisí na možnostech jednotlivých škol.

Pravidelně vyhodnocovat dopady programu Právo pro každý den v komisi prevence kriminality

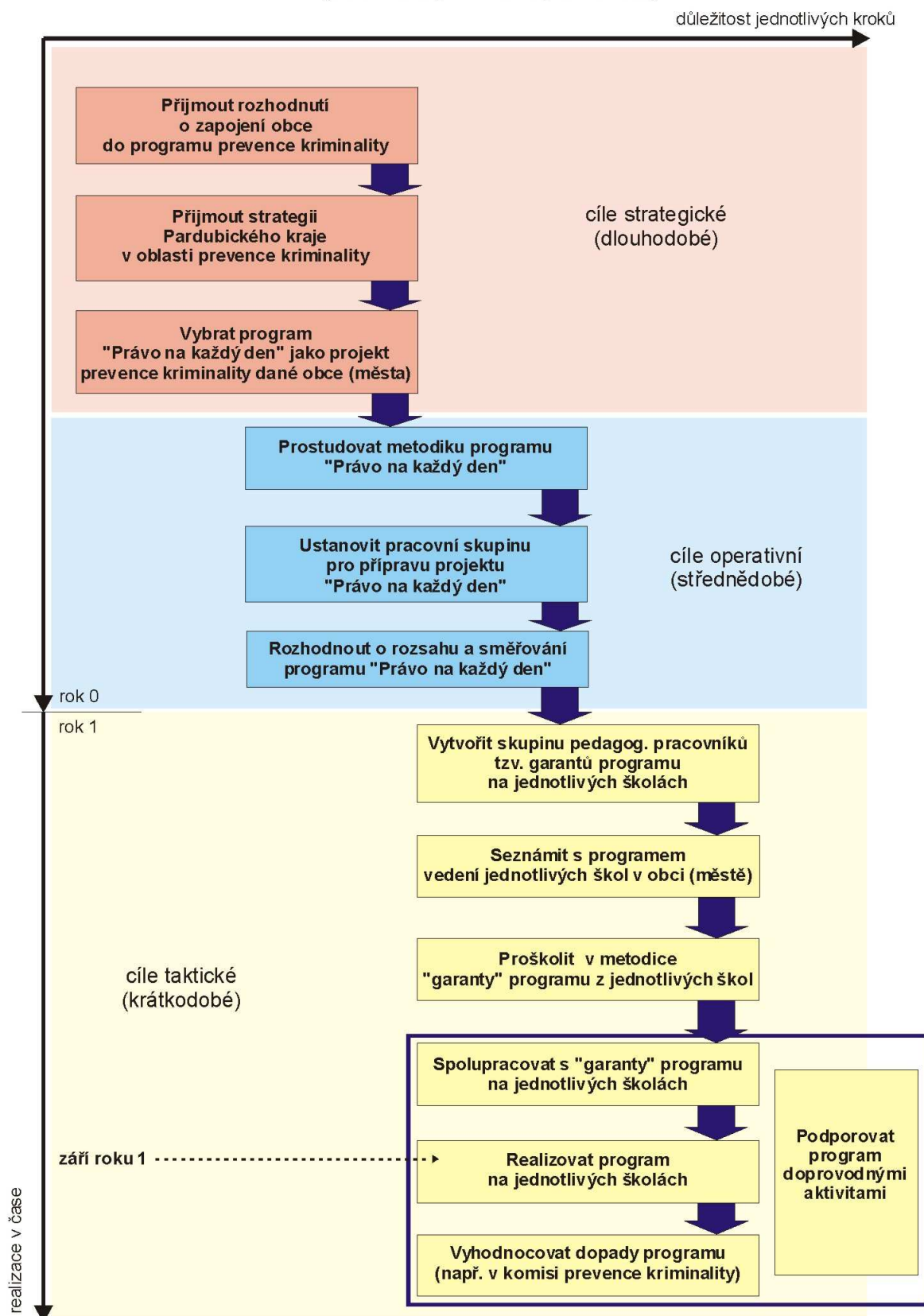
- Případné zprávy o činnosti komise, jejichž součástí je vyhodnocení programu, je vhodné předkládat v pravidelných intervalech radě nebo zastupitelstvu).

Podpořit program Právo pro každý den

- Doplnit program o další aktivity směřující k jeho rozvoji (přednášky nebo besedy profesionálů z oblasti policie nebo justice v jednotlivých školách, dny otevřených dveří u organizací, které se věnují právu – policie, soudy, státní zastupitelství, probační a mediační služba). Pro inspiraci uvádíme odkaz: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2006.htm> (v textu)
- Věnovat prostor ve školních novinách právní problematice (právní miniporadna, rozbor konkrétních případů apod.)
- Podpořit program soutěží v předmětné oblasti na místní úrovni (viz bod 3.4)
- Zapojit se do krajské soutěže
- Pravidelně informovat o programu v médiích

Schéma realizace programu "Právo na každý den" (v oblasti primární prevence)

3.3.2 Právo pro každý den v oblasti sekundární prevence

Oblast sekundární prevence považujeme v souvislosti s programem Právo pro každý den spíše za nadstavbu dobře zvládnuté oblasti primární. Současně však nevyklučujeme, že v některých obcích se vydají nejdříve touto cestou. Osobně se domníváme, že v tomto ohledu platí rčení: „Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše“. Také připouštíme, že s ohledem na cíle programu prevence kriminality může být v mnoha ohledech orientace na predelikventy nebo přímo delikventy vynikajícím prostorem, jak zlepšovat situaci v obci v kratším časovém intervalu, než který bude vyplývat z široce pojaté prevence primární. Přesto upozorňujeme, že soliterní projekt nezasazený do celkového preventivního rámce v dané obci bude v oblasti sekundární prevence problémem ještě obtížnějším. Sami jsme se oblasti sekundární prevence v souvislosti s realizací programu Právo na každý den začali věnovat až v letošním roce (tedy téměř po deseti letech realizace programu v oblasti primární!). Proto budou naše doporučení v tomto ohledu mnohem méně podložena než doporučení v oblasti prevence primární.

Konkrétní postup může být v zásadě obdobný jako v prevenci primární. Není však vyloučeno, že oblast strategických cílů, námi nazvaná pracovní jako předpoklady pro realizaci programu, se bude lišit. Je nutné si uvědomit, že klíčovým předpokladem pro oblast sekundární prevence je odpovídající výběr cílové skupiny. V oblasti sekundární prevence mohou být účastníky programu tedy především predelikventi nebo delikventi (pouze s jistou nadsázkou). V tomto ohledu se domníváme, že tyto pojmy, které nejsou bohužel ani v odborné veřejnosti vnímány jednotně, je nezbytné podrobně definovat a sjednotit. Pro účely této metodiky sjednotíme tedy pohled na predelikvenci a delikvenci pomocí definic ze Slovníku sociální práce⁴, kde je uvedeno, že:

Predelikventní chování je takové chování, „z kterého se s vyšší pravděpodobností než z jiných druhů chování u dětí vyvine chování kriminální. Jsou to zejména útěky z domova, záškoláctví a agresivní napadání spolužáků“...

Za **delikvenci** se „považují všechny typy jednání, jež porušují společenské normy chráněné zákony, tedy všechny trestné činy a přestupky včetně protispolečenských činů, které spáchali nezletilí, kteří ještě nejsou trestně odpovědní“... Pro zařazení delikventů do programu sekundární prevence připadají v úvahu podle našeho názoru pouze ty děti, které se dopustily přestupku, výjimečně jednorázové méně závažné trestné činnosti.

Použitím těchto pojmů existuje poměrně vysoká míra rizika, že jejich využitím k označení některých dětí dojde k jevu, který je ve výchově pojmenován jako nálepkování.

---

⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 288 s. ISBN 80-7178-549-0.

Tento jev by však v případě, že by nastal, byl v příkrém rozporu s cíli programu. Upozorňujeme na to zejména v souvislosti s propagací projektu, která je i při nejlepší vůli realizátorů často některými novináři „pojata po svém“.

Především z těchto důvodů doporučujeme zaměřit se v rámci programu tedy spíše na děti tzv. predelikventní, ale hovořit o nich maximálně jako o **dětech s výchovnými problémy** nebo maximálně jako o **dětech s poruchami chování**. Klíčové pro realizaci programu je zejména jejich **vytipování**. V tomto směru doporučujeme spolupracovat zejména s příslušnými orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), které pracují při sociálních odborech obecních úřadů v každé obci tzv. třetího typu. Tuto spolupráci dokonce považujeme za podmínku nezbytnou, protože pouze pracovníci OSPOD znají (nebo by měli znát) komplexní situaci dítěte a jeho rodiny a mohou posoudit vhodnost zařazení dítěte do tohoto programu. Velkou výhodou je, že s jeho podobou jsou zástupci OSPOD v Pardubickém kraji podrobně seznámeni.

Z vytipovaných dětí sestavíme skupinu, jejíž velikost by neměla dosahovat velikosti školní třídy, ale v ideálním případě by to na druhou stranu nemělo být jen několik málo dětí. Důvodem není obvykle vyžadovaná efektivita ve vztahu k finančním prostředkům, ale spíše možnosti pro využití shora uvedených metod práce se skupinou nebo hraní rolí. Ideální se nám jeví skupina cca 10 – 12 dětí.

Disponujeme tedy cílovou skupinou. Důležitým rozhodnutím, které je vhodné učinit předem nebo minimálně souběžně s vytipováním dětí např. v rámci příslušné komise, je **určení realizátora projektu**. Model uvedený v oblasti primární prevence není zcela vyloučen, ale spíše doporučujeme vybrat subjekt, který má s prací s predelikventy (pro nás s dětmi s výchovnými problémy) dlouhodobé zkušenosti. Výhodou je, pokud je to subjekt místní, se kterým obec v této oblasti dlouhodobě spolupracuje. Otázkou zůstává, co dělat, pokud takový subjekt v dané obci nepůsobí. V kraji pracuje v současnosti řada nestátních neziskových organizací, které se obdobným činnostem věnují. Základní informace, kontakty i reference lze získat prostřednictvím pracovníků sociálního odboru krajského úřadu nebo přímo od krajské koordinátorky prevence kriminality⁵. Nevylučujeme tedy (zejména do budoucna), že činnost tohoto typu si bude možné tzv. „objednat na zakázku“. Výhodou je vždy osobní kontakt, ještě lépe přímo návštěva konkrétní aktivity v rámci daného programu v místě, ve kterém subjekt působí.

---

⁵ <http://www.pardubickykraj.cz/org.asp?thema=2667&category=776>

Následný postup již považujeme za natolik specifický, závislý na tom kterém subjektu, že si jej netroufáme touto metodikou postihnout.

Současně však upozorňujeme, že nezbytným prvkem další činnosti v dané obci je podrobné vyhodnocování účinnosti programu v oblasti sekundární prevence. V tomto směru však nelze podle našeho názoru používat zprávy obecného charakteru, ale ve spolupráci s pracovníky OSPOD je nutné vyhodnocovat pravidelně dopady na situaci každého dítěte a jeho rodiny. Za výhodu považujeme opět pokračování práce s dítětem a jeho rodinou v rámci dalších preventivních programů v dané obci.

3.3.3 Právo na každý den v oblasti terciární prevence

Terciární prevenci chápeme jako soubor činností směřujících k zamezení dalšího protiprávního jednání osob, které se jej v minulosti již dopustily. V souvislosti s předmětným programem jsou tedy v tomto případě děti a mládež, které se dopustily delikventního jednání. V návaznosti na skutečnosti uvedené v předchozí kapitole se podle našeho názoru jedná o delikventy, kteří se dopustili činů jinak trestných, provinění nebo trestných činů (u osob nad 18 let) majících spíše charakter úmyslných skutků obvykle násilné povahy nebo opakovaných skutků povahy majetkové.

Je zcela zřejmé, že práce s delikventy má svá přesná specifika, která vyžadují vysokou míru kompetence. Ta je dána nejen mnohem hlubší a detailnější odbornou přípravou, profesionálním zázemím, odpovídajícím přístupem k informacím o delikventech apod. Tyto nezbytné podmínky splňují podle našeho názoru v současnosti pouze akreditované probační programy. Jeden z příkladů si se souhlasem realizátora, jehož texty jsou v této kapitole použity, dovoluujeme krátce uvést. Cílem je vytvořit čtenářům alespoň dílčí představu o práci v této specifické oblasti. Kam jinam sáhnout, než tam, kde se to daří...

Probační program OS Změna „Právo pro každý den“ je alternativním opatřením pro mladistvého pachatele provinění. Jedná se o interaktivní vzdělávací program o zákonech, lidských právech i sociálních dovednostech, který učí mladistvé pachatele znát svá práva, respektovat práva ostatních a přijmout odpovědnost za své chování a jednání. Probační program (dále jen PRP) je založen na aktivní spolupráci všech účastníků, která je vede ke kooperaci a vzájemnému respektu. Mladiství delikventi (max. počet 12) do programu dochází 1x týdně na cca 3 výukové hodiny po dobu 3 měsíců. Programem je provází vždy dva odborní vyškolení lektori, kteří zároveň zajišťují individuální přístup ke každému klientovi.

Cílem PRP je snížení rizikového chování a recidivy mladistvých delikventů, podpora jejich zařazení zpět do života a tím přispění k žádoucí socializaci. Rozvojem právních znalostí a sociálních dovedností působí jako prevence dalšího protiprávního jednání.

Více na www.oszmena.cz nebo www.partnersczech.cz

OS Změna v současnosti realizuje v rámci PRP pilotní projekt individuální práce s rodinou mladistvého delikventa. Rodiče nebo zákonného zástupce vytipuje a doporučí probační úředník, případně kurátor pro děti a mládež. Hlavním kritériem pro zařazení je dobrovolnost. Všichni zúčastnění jsou si vědomi, že práce s rodiči s ohledem na efektivitu programu a prevenci kriminality mládeže v rozsahu 3 setkání není z dlouhodobého hlediska nijak průlomová, ale je to velmi důležitý start pro individuální práci s klientem v celém PRP.

Cílem pilotního projektu je vyzkoušet novou formu spolupráce s rodinou a její možnosti využití do budoucna, a zefektivnit působení na mladistvého tak, aby se míra jeho rizikového chování snížila na minimum, a nedocházelo k recidivě.

Vypracovala: Mgr. Táňa Brodská
lektor, koordinátor, předseda sdružení

Kontakt: os.zmena@seznam.cz
☎ 603 950 472

3.4 Soutěž „Právo na každý den“

Jednou z vhodných aktivit, kterými lze doplnit program Právo na každý den, je soutěž zaměřená na oblast právního vědomí. Hned na počátku však chceme upozornit, že soutěž by měla být **prostředkem, nikoliv cílem** našeho snažení v této oblasti. Cílem je dovednost používaná v každodenním životě, do které se promítají nejen právní znalosti, ale i osobnostní postoje založené celkovou výchovou v rodině, ve škole nebo komunitě. Přispět k nim soutěžením může být velmi efektivní. Sledovaná efektivita však v žádném případě neznamena pouze honbu za znalostí. Její zjišťování schematickými testy dokonce po letech organizace podobných soutěží považujeme v mnoha ohledech za kontraproduktivní – tedy v rozporu s cíli projektu. Vědomi si současné podoby soutěže v Pardubickém kraji pokusíme se v následujících odstavcích směřovat čtenáře této metodiky spíše mimo oblast testování znalosti. Přesto připouštíme, že není možné vyhnout se znalostem jako základnímu předpokladu pro výkon určité činnosti a chápání dalších souvislostí. Metodika vás má

směřovat a pomáhat vám. Z těchto důvodů v příloze uvádíme portfolio otázek pro základní i střední školy. Považujeme je pouze za příklad a jsme si vědomi jejich „pedagogické“ nedokonalosti.

Ve většině měst Pardubického kraje je obdobná soutěž organizována pouze pro žáky základních škol. Právě proto, že soutěž je pouze prostředkem, a nikoliv cílem, nepovažujeme jisté sjednocení postupu za vhodné.

Pokusíme se tedy v bodech charakterizovat model soutěže, ze kterého se postupem času vyvinula tzv. krajská kola a který se ustálil v Pardubickém kraji. Jednotlivé body doplníme podle nás o otázky k přemýšlení, které si v současnosti sami v souvislosti s touto soutěží klademe a hledáme na ně odpověď. V našem podání se bude jednat o postup, který má skutečně charakter pouhého shrnutí dosavadních způsobů realizace, kterých jsme byli svědky. Žádné odlišné způsoby realizace nechceme ani hodnotit, tím méně odsuzovat. Cílem je obohatit vaše přemýšlení o soutěži, nikoliv jej svázat...

1. Soutěž je organizována převážně jako vědomostní.
2. Soutěž je organizována pro čtyřčlenná družstva žáků 9. ročníků základních škol nebo pro studenty kvarty víceletých gymnázií. Jedná se o skupinovou práci. Z jednotlivých škol jsou obvykle vybírána družstva složená z nejlepších žáků a studentů. V tomto ohledu upozorňujeme, že tento způsob není v přímém souladu s námi vnímanými cíli programu. Skutečně nám jde o zlepšení znalostí těch nejlepších?
3. Obvyklou metodou zjišťování znalostí skupiny je test. Užívány jsou převážně otevřené otázky. Výjimkou však nejsou ani otázky výběrové nebo doplnění testu o modelové situace. Modelové situace mohou mít písemnou, zvukovou nebo vizuální podobu. Vyloučena není ani podoba hraná.
4. Testy jsou anonymní. Obvykle je v úvodu vylosováno písmeno, kterým je test označen.
5. Obvyklá doba pro zpracování testu je cca 60 minut. Doporučena je zejména skupinová práce.
6. Testy vyhodnocuje odborná porota složená obvykle ze zástupců obecního (městského) úřadu, justice (státní zastupitelství, soud, probační a mediační služba), Policie ČR, obecní policie.
7. Odborná porota testy boduje na několikabodové škále. Proporcionalita vzhledem k jednotlivým druhům práva je jednou ze snah realizátorů. Modelové situace jsou hodnoceny samostatně. Body z testu i modelových situací se sčítají. Modelové situace lze vyhodnocovat na základě ústní prezentace vybraným členem skupiny nebo celou skupinou. Nejsou vyloučeny dotazy porotců na jednotlivé členy skupiny, a to i za

předpokladu, že hodnocení dostává více podobu subjektivní. Skutečná objektivita je vyloučena již samotným oborem a jeho charakterem jako vědy společenské, nikoliv přírodní, a tedy exaktně měřitelné.

8. Po sečtení bodů porota přiřadí k vylosovaným písmenům podle prezenční listiny příslušnou školu a vyhlásí výsledky.
9. Soutěž bývá ze strany obcí většinou štědře dotována cenami pro účastníky. V některých městech vítězné družstvo získává putovní pohár. V tomto ohledu chceme upozornit na vlastní chyby, kterých jsme se dopustili při výběru i předávání cen. Ceny by měly mít podle nás pokud možno výchovný charakter. Odměněn by měl být každý, kdo se zúčastnil. Věnujme pozornost spíše „poraženým“ než „vítězům“.

Poznámka: Pro zajímavost uvádíme odkazy na tiskové zprávy z realizace soutěže ve Svitavách v letech 2001 – 2008:

Zpráva z roku (níže v textu):

2001: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2001.htm>

2002: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2002.htm>

2003: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2003.htm>

2004: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2004/2004.htm>

2005: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2005/jednorazove.htm>

2006: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2006.htm>

2007: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2007.htm>

2008: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2007.htm>

4 Závěr

Shora uvedené texty jsou shrnutím našich dosavadních desetiletých zkušeností s programem Právo na každý den. Věříme, že s jistou nadsázkou se dají označit za metodiku. Její případné prosazení v námi navrhované podobě však není našim úkolem. Věříme, že alespoň některé postupy mohou případným čtenářům pomoci při orientaci v rámci tohoto projektu, a tím přispět dílčím způsobem k jeho prosazení v jednotlivých městech Pardubického kraje. Jsme přesvědčení, že by to bylo ku prospěchu celé místní komunity...

5 Literatura a odkazy:

1. *Komise pro prevenci kriminality*. Svitavy: MěÚ Svitavy, [cit. 9.10.2006]. Přístup z: <http://www.svitavy.cz/rad/komise/ppk.htm>
2. *O nás*. Praha: Partners Czech, [cit. 9.10.2006]. Přístup z: <http://www.partnersczech.cz/index.htm>
3. *Street Law*. Praha: Partners Czech, [cit. 9.10.2006]. Přístup z: http://www.partnersczech.cz/p_street.htm
4. *Publikace*. Praha: Partners Czech, [cit. 9.10.2006]. Přístup z: <http://www.partnersczech.cz/publikace.htm>
5. *Ukázková lekce ke stažení*. Praha: Partners Czech, [cit. 9.10.2006]. Přístup z: http://www.partnersczech.cz/p_street.htm
6. *Soudní proces s námořníky*. Svitavy: ZŠ Riegrova, [cit. 9.10.2006]. Přístup z: http://www.zsriegrova.svitavy.cz/galerie/fotogalerie/2005-01-25_ztroskotali_namornici/index.htm
7. *Právo na každý den*. Svitavy: MěÚ Svitavy, [cit. 9.10.2006]. Přístup z: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2001.htm>
8. *III. ročník soutěže „Právo na každý den“*. Svitavy: MěÚ Svitavy, [cit. 9.10.2006]. Přístup z: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2003.htm>
9. *Právo pro každého – seminář pro pedagogické pracovníky*. Svitavy: MěÚ Svitavy, [cit. 9.10.2006]. Přístup z: <http://www.svitavy.cz/pkb/projekty/2004/2004.htm>